

АКСЮТІНА Анастасія Володимирівна,
доцент кафедри загальноправових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК

Ратифікація Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод покладає на нашу державу обов'язок неухильного додержання зобов'язань за цим міжнародно-правовим документом. Важливим завданням у цьому контексті є належна організація роботи правової системи, що має забезпечити реальне гарантування стандартів правосуддя, передбачених цією Конвенцією. Під доступом до правосуддя згідно зі стандартами Європейського Суду з прав людини розуміється здатність особи безперешкодно отримати захист порушених прав та інтересів шляхом отримання незалежного і безстороннього судового рішення за встановленою процедурою на засадах верховенства права. Відсутність у особи, яка звернулась за таким судовим захистом, правничої допомоги або її недостатність розглядається як практична перешкода у доступі до правосуддя [1, с. 32].

Зокрема, у статті 11 Загальної декларації прав людини йдеться про те, що кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинуватою доти, поки її винуватість не буде встановлена в законному порядку шляхом публічного судового розгляду, за якого їй забезпечують усі можливості для захисту. Стаття 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права визначає зобов'язання держав та вимоги до надання безоплатної правничої допомоги як до одного з основних компонентів справедливого судочинства. Відповідно з вищевказаною нормою, до змісту поняття «правнича допомога» входить право «мати призначеного їй захисника безоплатно в разі, коли інтереси правосуддя (характер справи, наслідки для обвинуваченого та його можливість захищати себе самостійно) того вимагають або коли у особи немає достатньо коштів для оплати цього захисника» [2].

Правнича допомога є одним із найважливіших засобів та необхідним елементом механізму забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Перед людиною, яка не має достатнього рівня правничих знань та навичок захисту своїх прав, постає багато труднощів у сфері правовідносин. Це породжує необхідність надання їй професійної допомоги правника. Відсутність реального права на отримання такої допомоги особами, які не мають можливості звернутись по неї через різні причини та обставини (відсутність коштів, немічність, малолітство тощо) розглядається як суттєва перешкода у доступі до правосуддя, реалізації принципу рівності сторін у судовому процесі, що передбачено конституційним принципом верховенства прав [3, с. 10].

З огляду на історію створення та розвитку юридичних клінік, їх призначення полягає у досягненні двох основних цілей: 1) освітньої, тобто набуття студентами практичних професійних навичок у процесі надання правничої допомоги, та 2) соціальної – надання такої допомоги на безоплатній основі тим, хто не в змозі звернутись за отриманням платних правничих послуг. При цьому, освітня мета діяльності таких клінік є основною, що зумовлено причинами (передумовами) зародження самої ідеї їх виникнення і застосування клінічної практики у процесі навчання майбутніх правників. Юридичні клініки утворюються з метою закріплення студентами теоретичних знань та набуття ними практичних умінь і навичок професії правника, формування у них поваги до принципів права, підвищення рівня правової культури населення, а також надання безоплатної правничої допомоги особам, які її потребують. Сучасні стандарти діяльності юридичних клінік України передбачають, що їх основними завданнями є: набуття студентами практичних навичок професії правника; створення місць для проходження студентами навчальної та інших видів практики; надання представникам малозабезпечених верств населення безоплатної правничої допомоги; проведення заходів з правової просвіти населення; інші завдання, які відповідають її меті [4].

Таким чином, формування національної мережі юридичних клінік здійснювалось протягом таких етапів:

Перший. Створення перших юридичних клінік в Україні за ініціативи студентів, за кошти грантодавців та окремих університетів на базі, як правило, неурядових правозахисних організацій (протягом 1996-1999 років).

Другий. Не сприйняття діяльності юридичних клінік на рівні профільних міністерств та за мінімальної підтримки з боку керівництва вищих навчальних закладів (протягом 1999-2002 років).

Третій. Визнання органами державної влади та вищими навчальними закладами ролі юридичних клінік у сфері підготовки висококваліфікованих правників (з 2002 року – по серпень 2006 року).

Четвертий. Масовий рух за створення юридичних клінік у структурі вищих правничих навчальних закладів України (серпень 2006 року – червень 2011 року).

П'ятий. Відстоювання правничим клінічним рухом статусу юридичних клінік як суб'єктів надання безоплатної правничої допомоги на законодавчому рівні (протягом 2011-2016 років).

Шостий. Лобіювання представниками правничого клінічного руху необхідності оновлення нормативно-правового регулювання правничої клінічної освіти в Україні та здійснення внутрішнього моніторингу діяльності юридичних клінік при вищих навчальних закладах (липень 2016 року – дотепер).

Враховуючи історію становлення та розвитку юридичних клінік на території України, заслуговує на позитивне сприйняття та широке використання й сам термін «правничий клінічний рух» як синтезоване

поняття, що включає в себе усі правові центри та сегменти правничої спільноти України, що більше десяти років тому доклали значних зусиль для відродження діяльності юридичних клінік [5, с. 13-16].

Бібліографічні посилання:

1. Матат Ю. І. Право на справедливий суд: практика Європейського суду з прав людини і реалізація в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. Вип. 41, 2016. С. 33.
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Генеральна Асамблея ООН (1966). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
3. Гончаренко С. В., Бова Є. Ю. Безоплатна правнича допомога стає реальністю? Дослідження думки адвокатів щодо системи безоплатної правничої допомоги в Україні. Адвокат, № 7 (106). 2019. С. 10.
4. Всеукраїнська громадська організація «Асоціація юридичних клінік України» (2014), Стандарти діяльності юридичних клінік України, доступно на: <https://legalclinics.in.ua/standarty-diyalnostiyurydychnyh-klirik-ukrayiny/> (станом на 18.11.2022 р.)
5. Правнича клінічна освіта в Україні: Навчальний посібник / за заг. ред. В. М. Суценка. К.: Ваіте, 2020 274 с.

АББАСОВ Самір Салех огли,
здобувач вищої освіти
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:

ІЛЬКОВ Василь Васильович,
професор кафедри загальноправових дисциплін,
доктор юридичних наук, професор
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ЛЮДИНИ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогоднішній день розвиток суспільних відносин і життєдіяльності людей в суспільстві набуває найвищого рівня за останні тисячоріччя, про що свідчать масштаби наукових і технологічних досягнень, військової промисловості, а також модернізація та забезпечення правових аспектів в різноманітних країнах. Таким чином, сучасні демократичні держави гарантують та забезпечують своїм громадянам значну низку прав, що у свою чергу є вкрай важливим для підтримання соціальних стосунків і захисту свобод та інтересів людей. Серед таких прав можна виділити право на працю, повагу людської гідності, життя, відпочинок, житло, охорону здоров'я, освіту та, звісно, право на соціальний захист, які нерозривно пов'язані з самим